

ביאורים

לאחר שלמדנו אתמול על סדרת החינוך שהעביר החבר למלך כוזר, מנסח המלך את שאלתו באופן אחר. הוא עדיין מחפש תשובה לשאלה, אבל השאלה מגיעה ממקום שונה. לא מזלזול בחכמתם של חכמינו הקדושים, אלא מרצון להבין את הסתירה שמצא. ולכן הוא לא מקשה על חז"ל ממצווה מפורשת בתורה, אלא שואל כיצד יש להבין את הכתוב בפסוק בספר נחמיה. על שאלה כזו יכול להשיב לו החבר.

ריה"ל אומר יסוד חשוב ללימוד ספר התנ"ך. הנביאים שכתבו את התנ"ך לא מסרו בו את פרטי ההלכות הנתונות בעל פה, וגם לא פירטו את חכמתם הרבה של חכמי כל דור. הם כתבו רק את הדברים המפורסמים והידועים לכולם, כדי ליצוק במעשים הגדולים האלה תוכן. מטרתם של כותבי ספרי הנביאים הייתה להראות את השגחת ה' על עמו ישראל. איך בשעה שעושים ישראל רצון אביהם שבשמים, מקיימים מצוותיו וחוקותיו וגם אוהבים זה את זה ולא רבים איש עם רעהו, זוכים לגדולה ולחיי עושר ורווחה. וכן להיפך חלילה, בשעה שמכעיסים את הקב"ה נענשים על כך ויורדים מטה, משתעבדים למלכויות זרות וסובלים מעוני, מרעב וממלחמה.

התנ"ך כולו בא לספר את הדברים המפורסמים בישראל. כולם יודעים אותם, בין ראו ובין שמעו, וכוונת התנ"ך היא להעמיק את המבט, שלא נחשוב שהדברים הם מקרה בלבד, ואין באמת קשר בין מעשיהם של ישראל לשכר ולעונש שהם מקבלים. התנ"ך בא להראות את העומק של המציאות. לכן גם הסיפורים של הסוכות וגירוש העמונים, כוונתם להראות לנו את גדול המעמד שהיה באותה התקופה, ואת ההשתדלות הרבה של ישראל בקיום המצוות. החכמים מעבירי המסורת ידעו תמיד את ההלכה, החידוש היה שגם האנשים בעם שמחמת הגלות לא הקפידו לקיים את ההלכה, קיימו אותה כעת מתוך יראת שמים גדולה ושמיעה לדברי החכמים. על אף הקושי הגדול בקיומה.

הרחבות

נבואה שנצרכה לדורות

כָּל־מַלְכֵי מִצְרַיִם וְכָל־מִלְכֵי מִצְרַיִם. הַנְּבוּאָה הַמְצִיחַת בִּידְבַר הַנְּבוּאָה שֶׁנֶּאֱמַר לְיִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָהּ הַזֹּאת בִּינְיָמִן נְבִיאִים, כְּמוֹ שְׂאֻמְרַת גַּמְרָא "הַרְבֵּה נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, כְּפִלִּים כְּיוֹצֵאֵי מִצְרַיִם, אֲלָא נְבוּאָה שֶׁהוּצְרָכָה לְדוֹרוֹת נִכְתְּבָה וְשֶׁלֹּא הוּצְרָכָה לֹא נִכְתְּבָה" [מגילה יד]. רק נבואה שנצרכה לדורות נכתבה, ואילו נבואה שנאמרה רק לאנשי אותו הדור לא נכתבה, מפני שלנו לא היה לקח להפיק ממנה. למשל, שאול הלך בדרך ולפתע פגש בקבוצת נביאים [שמואל א י, ה]. הנביאים שהחביא עובדיה מפני איזבל [מלכים א יח, ד].

מואבי ולא מואבית

בַּיּוֹם הַזֶּה הָיָה הַמְּוָאֲבִיּוֹת וְהַמְּוָאֲבִיּוֹת. הַקְּשָׁה ה"אֹצֵר נַחֲמַד" עַל הַכּוֹזֵרִי, שֶׁעַל פִּי הַהִלְכָה אֵין צוֹרֵךְ לְגַרֵּשׁ אֶת הַנְּשִׁים הָעַמּוֹנִיּוֹת וְהַמּוּאֲבִיּוֹת, כְּפִי שֶׁדִּרְשׁוּ חוֹז"ל "עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית, מוּאֲבִי וְלֹא מוּאֲבִי" [יבמות עו:]. אולם בהגהה על ה"אֹצֵר נַחֲמַד" מְעִיר שֶׁלֹּא אָמַר הַחֶבֶר שֶׁיֵּשׁ אִיסוּר בְּנִשְׂאֵת גִּיּוֹרֵת עַמּוֹנִית או מוּאֲבִי, אֲלָא שֶׁמִּחֲמַת הַגְּלוּת הַיִּתְּהָ הַתְּבוּלָה וְנִשְׂאוּ נְשִׁים שֶׁלֹּא נִתְגַּיְרוּ (עֵינֵי עוֹרָא י'). בְּשַׁעַת הַשִּׁיבָה לְאַרְץ הַתְּחֻזָּה שְׁמִירַת הַהִלְכָה וְהַעֲבֵרַת הַמְּסוֹרֵת בְּכָל חֻלְקֵי הָעַם. כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הָעוֹן שֶׁעָשׂוּ, מִחֲמַת הַבְּהִלָּה וְהַצַּעַר שֶׁחָשׂוּ עַל שֶׁנִּשְׂאוּ נְשִׁים נִכְרִיּוֹת לֹא גִיּוּר אוֹתָן אֲלָא גִרְשׁוּם.

שאלות לדין

לאור דברי ריה"ל, מהו היחס הראוי למדרשי חז"ל שאינם מפורשים בכתוב?
מדוע יש צורך לכתוב דווקא את הדברים המפורסמים אצל המון העם?

השמטת
הנסתרות
מהתנ"ך

סב **אמר הפזרי:** ומה אפשר לי לומר ב"וימצאו פתוב בתורה?"

סג **אמר החבר:** האמת והנכון הרי הוא, שפכתב דברי ימי המקרא לא עסק בנסתרות, אלא במפורסמות הגלויות, ולא הזכיר אצל יהושע דבר מחכמתו שקבל מה' וממשוה, אלא הזכיר את יום עמידת הירדן, ויום עמידת השמש, ויום המילה, לפרסומם אצל ההמון, וכן מספרי שמשון ודבורה וגדעון ושמואל ודוד ושלמה, ולא הזכיר מחכמותיהם ולא ממה שהיה להם מהמסורות בתורה דבר, אבל הזכיר מספרי שלמה מזונו הרב ועשרו הגדול, ולא הזכיר מנפלאות חכמתו וזאת "אז תבאנה שנים נשים זנות", מפני שארע הדבר במעמד ההמון, אבל חכמותיו עם מלכת שבא וזולתה לא הזכיר, כי לא הייתה פגנת המחבר להזכיר כי אם המפורסם אצל ההמון אשר דברו בו הרבים, אבל הספורים המיוחדים אשר היו מדברים בהם היחידים, כלם אבדו מאתנו, מלבד מעטים, או נאומי הנבואה הצחים אשר ערבה לבני אדם זכירתם לחשיבות עניינם וצחות לשונם.

וכך לא כתב מדברי ימי עזרא ונחמיה אלא המפורסם בהמון, והיה יום עשיית הסכות יום מפורסם, במה שהתעוררו בני אדם ועלו להרים בשביל עלי זית ועלי הדס ועלי תמרים, והיה "וימצאו פתוב" פנוי לשמיעת עם הארץ וההמון, והתעוררום לעשיית הסכות, אבל היחידים לא נעלמה מהם מצוה קלה, כל שפנו חמורה. וכן פתב דברי הימים לפאר אותו היום, פאשר פון ביום גרוש העמוניות והמואביות, כי הוא היה יום רשם גדול בגרש בני אדם אמות ילדיהם, והוא דבר פבד וקשה, ואיני סבור שיש אמה שתעשה פדבר הזה מתוך משמעת לאלהיה וזולתה הסגלה הזאת. ובשל זה הפרסום נאמר "וימצאו פתוב", רצונו לומר כי פאשר הגיע הקורא לפני עם הארץ אל "לא יבא עמוני ומואבי", התעוררו בני אדם, והיתה חרדה גדולה ביום ההוא.

פרסום התורה
לציבור הרחב